

**GROWTH THROUGH
TRANSFORMATIONAL CHANGES**

in the industrial sector influenced by the EU Green Deal and digitalization and
proactive participation of workers in restructuring the changing working environment

NACIONALNI IZVJEŠTAJ

PROJEKAT GTC - FAZA ISTRAŽIVANJA

Co-funded by
the European Union

GTC projekat EU, očekuje od nacionalnog stručnjaka Republike Srbije (dalje: **RS**), da u okviru Studije na nacionalnom nivou **RS, koja između ostalih 7 partnerskih zemalja, uključujući Poljsku, Slovačku, Severnu Makedoniju, Crnu Goru, Rumuniju i Španiju u industrijskom sektoru, treba da identifikuje, kao ključni cilj studije, prepoznavanje mogućnosti i izazova koji su povezani sa uvođenjem promena u industrijskom sektoru, a u vezi sa dualnom tranzicijom koju prouzrokuju decarbonizacija i digitalizacija.**

Nacionalni stručnjak RS, je procenjivao uticaj digitalnih tehnologija i zelenih politika u RS, tj. na uslove rada u industrijskom sektoru. Važan aspekt studije je posvećen reakcijama zaposlenih na dualnu tranziciju i **na načine na koji se razgovara i pregovara o procesima dekarbonizacije i digitalizacije u okviru struktura i mehanizama socijalnog dijaloga na nivou preduzeća u realnom sektoru RS.**

Studije slučaja istraživanje u RS iz priloga ovog izveštaja predstavljaju studije slučaja preduzeća u industrijskom sektoru o uticaju dualne tranzicije na uslove rada:

- Sve studije slučaja iz priloga su radjene sa brojem zaposlenih od 50 i do 470 zaposlenih, kao i u dr. kompanijama koje zapošljavaju zaposlene i preko 6.000 zaposlenih, na zalost imaju nizak nivo učešća zaposlenih (ili nedostatak istog) u analiziranom procesu, jer zakon o radu, ZPD iz 2012.godine i dr.zakoni, ne dozvoljavaju zaposlenima u realnom sektoru RS, da imaju predstavnike zaposlenih u organima upravljanja poslodavaca, **čime se konsultovanje i informisanje smanjuje na nizak nivo, a participiranje u upravljanju je isključeno**, što će usmeriti na GTC projekat konkretno na **digitalizaciju i decarbonizaciju** kao potrebu delovanja socijalnih partnera na sprčavanje smanjenja broja zaposlenih i prostoru za osvajanje zelenih tehnologija kroz dokvalifikacije i dr...nacine zadržavanja radnih mesta i povećanja broja zaposlenih na radnim mestima kroz nove alternativne zelene tehnologije.

U zaključnom delu nacionalnog izveštaja, mozemo samo konstatovati da je uradjena anketa u prilogu osnov, kako bismo kroz ovaj projekat uspeli da povecamo vidljivost ovih problema koji proizilaze iz procesa decarboinizacije i digitalizacije na nivou RS, a kako stvari stoje i od vestacke inteligencije.

Kako sekundarno istraživanje decarbonizacije i digitalizacije treba da obuhvati pregled propisa na nivou države RS, a isti je u RS na prosečnom nivou, u vezi sa dualnom tranzicijom u vezi sa dekarbonizacijom i digitalizacijom kako na nivou države, preduzeća i kompletnom industrijskom sektoru RS.

Obzirom na minimalni nivo digitalne pismenosti predstavnika zaposlenih ovu anketu i izveštaj je prikupio nacionalni stručnjak, telefonskim i mail putem, od predsednika Sindikalnih organizacija, obradio i na osnovu iste ankete sačinio predmetni izveštaj.

Predstavnici državne uprave i poslodavaca nisu pokazali zainteresovanost da participiraju u okviru GTC projekta, tako da je ovaj izveštaj za RS bez njihovog aktivnog učešća, što ne znači da isti

nemaju strategiju. Naime, država RS i poslodavci su voljni itekako benifite digitalizacije primeniti i ostvariti jačanje svoje konkurentnosti konkretno poslodavci, a država i pokrajinska i lokalna uprava sprovode programske aktivnosti za stvaranje privrednog ambijenta kojim bi privreda i ekonomija RS postala konkurentna u odnosu na region i EU i svetsku ekonomiju.

Naime, R.Srbija kao drzava jos od 2019.godine ima strategiju u okviru razvoja digitalizacije u državnom tj. javnom sektoru i lokalnoj samoupravi i vrlo aktivno radi na stvaranju atraktivnog privrednog ambijenta u RS.

Tako da, nakon tri industrijske revolucije koje je svet doživeo, uplivali smo i u četvrtu, kojoj smo savremenici. Kako je to definisao 2015. godine Klaus Švab, direktor Svetskog ekonomskog foruma, ona će potpuno ukinuti jaz između tehnologije i ljudi i uticaće na naš identite, na ono što radimo i ko smo.

Digitalna transformacija ili digitalizacija globalni je pojam, koji kako smo već rekli nije zaobišao ni Srbiju. Tiče se veštačke inteligencije, mašinskog učenja, interneta stvari, podataka, pametnih tehnologija i istih takvih gradova.

Po tvrdnjama državnih činovnika predsednika vlade RS, prema najnovijem globalnom izveštaju Svetske banke, iz decembra prošle godine, koja uporedno prati napredak u oblasti digitalne transformacije javne uprave u 198 ekonomija sveta, Srbija se nalazi na zavidnom 11. mestu na svetu, odnosno na 4. mestu u Evropi. Kako kažu državni funkcioneri, a treba im verovati, naša zemlja Republika Srbija (RS) je na ubedljivo prvom mestu u regionu, čak i ispred Austrije, Španije, Nemačke, Ujedinjenog Kraljevstva, i mnogih drugih visoko razvijenih zemalja.

Naša država je čak pokrenula i program širenja znanja iz oblasti digitalne transformacije „Srbija digitalizuje“. Za njega je zadužena **Kancelarija za informacione tehnologije i elektronsku upravu**.

Tako da sa četvrtom industrijskom revolucijom, digitalizacija postaje glavni katalizator inovacija, modernizacije, ekonomskog rasta, konkurentnosti i sveobuhvatnog društveno-ekonomskog napretka i razvoja.

Vlada Republike Srbije prepoznala je značaj digitalizacije i razvoja elektronske uprave, što je doprinelo značajnom razvoju u ovoj oblasti u proteklih nekoliko godina. Digitalizacijom, kao jednim od prioriteta Vlade Republike Srbije, tako da se transformiše način rada javne uprave i podiže se njena ekonomičnost, transparentnost i kvalitet rada.

I zaista, elektronska uprava (e Uprava) omogućila nam je da kažemo „zbogom“ čekanju u redovima, gužvama na šalterima ili pogrešnim brojevima telefona. Sada sve administrativne poslove možemo da obavimo komfornije, iz svog doma, kancelarije, ili čak u pokretu, putem mobilnih telefona.

Konkretno, to znači da možemo da rešimo poslove u vezi sa dokumentima, uverenjima, poslovima u vezi sa vrtićima, zdravstvenim osiguranjem, dostupne su usluge u vezi sa urbanizmom, finansijama i tako dalje. Naravno u ovim aktivnostima državne uprave i javnog sektora došlo je posledično i do otkaza ugovora značajnom broju radnika, što svakako nije u skladu sa sindikalnim gledištem.

Kancelarija za IT (četvrtu tehnološku revoluciju) i eUpravu uspostavila je i **Državni data centar**, koji je po tehničkim i bezbednosnim standardima jedan od najsavremenijih u regionu i u njemu je smeštena ključna informaciono-komunikaciona infrastruktura Republike Srbije. **Nalazi se u Kragujevcu, otvoren je 2020. godine**, a njegov zadatak je da omogući bržu, efikasniju i bezbedniju elektronsku upravu i da garantuje bezbednost podataka.

Naime, ovde su smešteni podaci i oprema različitih državnih institucija, među kojima su Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, Centralni registar obaveznog socijalnog osiguranja, Ministarstva poljoprivrede i mnogih drugih ministarstava i državnih organa. U centru se nalazi opreme i podaci Kancelarije za IT i eUpravu, Državna Oracle cloud infrastruktura. Pored smeštanja opreme državnih organa, pruža i usluga Državnog klada – Government cloud.

U Kragujevcu su izgrađena, opremljena i puštena u rad dva objekta **Državnog data centra**, najsavremenijeg i najefikasnijeg centra za čuvanje podataka u regionu. Prvi objekat je namenjen, pored javne uprave, i komercijalnim korisnicima i njemu čuvanje svojih podataka i aplikacija pod komercijalnim uslovima danas poveravaju i velike svetske IT kompanije kao što su Oracle, IBM, Huawei – rečeno je na konferenciji Smart eGovernment 2022 od strane državnih zvaničnika RS za IT i eUpravu.

Digitalizacija nije samo proces transformacije društva i privrede u celini, već i neophodan preduslov opstanka kompanija na domaćem i globalnom tržištu. Primena savremenih i inovativnih tehnoloških rešenja, zasnovanih na IKT-u, danas je jedan od osnovnih instrumenata za podizanje konkurentnosti, produktivnosti i efikasnosti ekonomije u celini.

Zbog toga je **privredna komora Srbije (PKS)** pokrenula **Centar za digitalnu transformaciju (CDT)**, koji predstavlja projekat za digitalnu transformaciju poslovanja. Kako navode, on je glavna pokretačka snaga za koordinaciju i implementaciju digitalne transformacije u svim industrijama iz privatnog sektora, sa posebnim fokusom na mala i srednja preduzeća.

Deo GTC projekta koji se odnosi na istraživanja u vezi digitalizacije i primene IT u digitalizaciji koji se odnosi na realni sektor, možemo dati sledeće podatke. Naime, rezultati istraživanja koje je CDT sproveo u saradnji sa Ipsos marketingom pokazuju da u privredi RS oko **jedne trećine preduzeća ne postoji inicijativa po pitanju digitalne transformacije poslovnih procesa i više od polovine preduzeća nema planove za buduće projekte digitalne transformacije.**

Prepoznat je značaj i pozitivni uticaj digitalne transformacije, najviše u uslugama, a najmanje u poljoprivredi. Zaključci su da prvi koraci u digitalnoj transformaciji u Srbiji moraju biti edukativni – navedeno je na sajtu CDT-a.

Jedan od prvih koraka ka uspostavljanju modela podrške digitalnoj transformaciji je stvaranje mreže konsultanata sa znanjem i iskustvom u procesima u vezi sa digitalnom transformacijom celokupnog poslovanja.

Njihova znanja, iskustvo i kontakti biće na raspolaganju kompanijama koje budu bile zainteresovane za digitalnu transformaciju poslovanja – dodaje se.

IKT (Informaciono Komunikacioni Tehnologije) kao sektor je najuspešnija izvozna privredna grana Srbije, sa daleko najvećim izvoznim suficitom i sa rastom od preko sedam puta u poslednjih 10 godina.

Izvoz usluga je prošle godine dostigao vrednost od preko 2,6 milijardi evra, što je rast za oko 40% u odnosu na proteklu godinu, a suficit je bio preko 1,5 milijardi evra.

IKT sektor je generisao polovinu od ukupnog broja novih radnih mesta 2021. godine u našoj zemlji, odnosno, svaka druga prilika za zaposlenje bila je u ovom sektoru. Ostvaren je i jedan od najvećih porasta broja zaposlenih u IKT sektoru u Evropi, sa rastom od preko 50% u odnosu na 2016. godinu. Ovi podaci sa aspekta sveta rada i njihovih zastupnika tj. sindikata su vrlo intgeresantni, ali na žalost ne postoji interesovnje zaposlenih u IKT sektoru za članstvo u sindikatima....

Ministarstvo informisanja i telekomunikacija RS je prilikom sastanka sa privrednom delegacijom Vlade SAD i predstavnicima američkih kompanija, zaključilo da uspeh Srbije u razvoju IKT sektora jasno pokazuje promenu na tržištu rada i pomeranje ka ekonomiji zasnovanoj na inovacijama.

Srbija je i dalje bez jasnog plana za primenu sofijskog sporazuma o dekarbonizaciji. Srbija je do 2050. godine prihvatila obavezu da svoj termoenrgetski sistem ugasi, čemu se sindikati odlučno suprotstavljaju, jer bi u tom slučaju preko 150 hiljada zaposlenih ostalo bez radnog mesta, ako nema alternativnog rešenja.

Shodno navedenom, predsednik RS je na štrajku rudara Kolubarski basen protiv dekarbonizacije avgusta meseca 2021.godine rekao sledeće “Da znate da Srbija neće da beži od svojih kapaciteta uglja, od svojih termo-kapaciteta i da neće da ih se odriče, što znači da ćete da imate svoj posao i za deset i za 20 i za 30 godina”.

Međutim, Srbija se obavezala da se u to vreme već odrekne uglja, od kojeg se, prema poslednjem energetskom bilansu, **proizvodi gotovo 70% električne energije u ovoj državi.**

Naime, 2020. godine je premijerka Srbije Ana Brnabić potpisala **Deklaraciju u Sofiji kojom se obavezala da do 2050. godine i Srbija postane ugljenično neutralna.**

Međutim, sem te Deklaracije, ne postoji nijedan drugi dokument koji kaže da li je to izvodljivo ili ne, i da se trenutno radi na Nacionalno energetskom i klimatskom planu.

“Kako to sada stoji u javnim politikama, ta pitanja o dekarbonizaciji ne postoje. Sada trenutno važeća strategija razvoja energetike ne prepoznaje odustajanje od uglja ni na koji način.

Stručnjaci kažu i da se već dve godine kasni sa tim planom, koji sada i ne može da bude usvojen zbog predstojećih izbora.

Obzirom na EU tokove i status kandidata za EU koji ima RS, jasno je da će zelena agenda ranije ili kasnije i na teži način biti primenjena i u RS.

Analizirane su različite vrste scenarija, a u nekima se čak razmatra i nuklearna energija, koja je apsolutno neprihvatljiva s obzirom na to da prema našim zakonima nije dozvoljeno.

Ukoliko Srbija ne bude bila spremna da ide u pravcu dekarbonizacije, trpeće velike ekonomske štete, smatraju stručnjaci.

“Pre svega, to se odnosi na mehanizme za naplatu tog uvoznog ugljenika koji Evropska unija sada uvodi za sve zemlje sa kojima saraduje i trguje. Dakle, ako uvozite iz Kine ili iz Srbije gde nemate naplatu na CO2 emisije, onda vam oni to naplate na ulazu. Na taj način čuvaju konkurentnost svoje privrede i svoje industrije.

Posledice će biti još veće, dodaje, ukoliko Srbija uđe u EU.

Šta država planira do 2050. godine i koje su alternative za ugalj iz Ministarstva energetike, kao i iz Ministarstva za zaštitu životne sredine jasno nije ni državi, a ni sindikatima.....

Naime, što se tiče regiona, Bosna prva, Srbija druga po količini novca koji daje za ugalj, Iako se obavezuje da će smanjiti prljavu energiju, **Srbija je druga po redu u regionu Zapadnog Balkana**, odmah posle Bosne i Hercegovine, po količini novca koji daje za ugalj, pokazuje poslednji izveštaj Energetske zajednice o praćenju energetske tranzicije. Prema njihovim ranijim analizama, samo u 2019. Srbija je dala 41 milion eura za podsticaj energije na ugalj, a od 2015. do kraja 2019. godine preko 388 miliona eura.

CO2 je najzastupljeniji gas sa efektom staklene bašte u Srbiji. To je uzrok klimatskih promena koje izazivaju suše, poplave, ekstremne temperature koje ugrožavaju zdravlje ljudi.

Čelnici Crne Gore, takođe nemaju jasnu viziju kako da zamene energiju uglja, koja proizvodi gotovo polovinu električne energije u Crnoj Gori.

I dok, prema mišljenju Vlade, ova država „nema veliki problem sa emisijom gasa“, ekolozi tvrde suprotno, da je “ozbiljna manipulacija” svrstavati Crnu Goru u zemlju niskih emisija.

“Prema listi Globalne Ekonomije, Crna Gora je na 69. mestu od 186 zemalja, sa prosečnom vrijednosti od 4,04 metričkih tona emisija CO2, dok je svetski prosek 4,24 metričke tone”.

Pored toga, obaveze preuzete kroz Pariški sporazum i niz drugih kroz EU integracije, a koje važe jednako za sve zemlje potpisnice, pa i Srbije i CG, neozbiljno je, zanemarivati najveće zagađivače Termoelektrane TEKO, TENT, Kolubara,... i dr.manje koje samo u 2020. godini su emitovale blizu 964.000 tona sumpordoksida. Ove elektrane proizvode 70% RS električne energije.

Iz kabineta Vlade RS pojašnjavaju da je Evropa, u međuvremenu, ustanovila nova i rigidnija pravila, kojima je praktično obavezala sve zemlje na zaustavljanje investicija u elektroenergetskom sektoru na pogon uglja.

To je, tvrde, dovelo u pitanje realizaciju započetih projekata na TE u smislu instaliranja opreme za odsumporavanje i ugradnju elektrofiltera, a samim time i poslove značajnog dela operative metalsko rudarskog kompleksa i ugrozilo veliki broj radnih mesta i samim time aktiviralo sindikate na bunt...

EU smatra da te investicije neće bitno smanjiti emisiju ugljen-dioksida (CO₂), niti će se povećati energetska efikasnost, pa je stoga ulaganje u čitav posao “klimatski neopravdano” i “čisto bacanje para”.

“Svedoci smo sada već ozbiljnog kašnjenja rekonstrukcije ako uzmemo u obzir da o istoj govorimo od 2017. godine, da je ugovor sa izvođačima zaključen 2019, te da na licu mesta nema razvoja projekta. Nerealno je očekivati njen završetak do kraja 2024. godine, dok će postrojenja moći raditi svega nekoliko godina”.

Vlada RS, ministarstvo za energetiku i rudarstvo smatra da, bi ove elektrane u nekoj narednoj, prelaznoj fazi, mogle da koriste gas kao glavni energent, a kako RS ima specijalne ugovore za jeftin gas sa Ruskom federacijom smatraju da bi ta tranzicija bila realna u dogledno vreme.

Međutim EU smatra da termoelektrane koje bi radile na gas “odsustvo vizije i vođenje nesigurne energetske, ekonomske politike i politike razvoja zemlje”.

Izvesnije je da se akcenat baci na Hidro potencijale, male i srednje HE, kao i na snagu vetra i solarne mogućnosti i kapaciteti da se razvijaju alternativno u tom pravcu.

“Većina evropskih zemalja beži od uvoznog gasa jer su se debelo opekli na 1000 odsto poskupljenje samo u prethodnoj godini, a mi bi da planiramo novu energetska zavisnost.

Tako da i obavezama preuzetim pariskim i sofijskim sporazumima i dr..., a u skladu sa klimatskim ciljevima, treba da RS i zemlje regiona BiH i CG krenu ka planiranoj pravednoj i energetska tranziciji i obezbeđivanja obnovljivih izvora energije i energetska efikasnosti, naravno uz pomoć fondova EU opredeljenih za te namene.

Na koji način će se pokrenuti energetska tranzicija regionu, pa i u Bosni i Hercegovini (ekonomski interesantna RS iz razloga zajedničkih projekata HE na Drini) i dalje nije poznato. Kao i sve države Zapadnog Balkana, BiH se takođe obavezala da će smanjiti emisiju štetnih gasova.

Na samitu u Glazgovu, Član Predsjedništva BiH Željko Komšić je rekao da će ova zemlja do 2030. godine smanjiti emisiju gasova sa efektom staklene bašte 33,2 posto i skoro 66 posto do 2050. godine. Međutim, postavlja se pitanje koliko je to moguće.

Vlada RS je 2012. godine usvojila Odluku o implementaciji EU Direktive 2009/28 o promociji proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora, kojom je za I za Republiku Srbiju utvrđen obavezujući cilj od 40 % učešća **Obnovljive Izvora Energije (OIE)** u domaćoj bruto finalnoj potrošnji energije do 2020.godine. Kao polazna osnova uzeta je 2009. godina i učešće od 34% **OIE** u ukupnoj bruto domaćoj potrošnji energije.

Ipak, prema izveštajima proverljivim u državnim institucijama, udeo proizvodnje struje iz termoelektrana u 2020.godini je bila na nivou od oko 78%, to jeste od 15.390,67 GWh, termoelektrane su ostvarile 10.443 GWh, što predstavlja čak i povećanje od 8,6% naspram 2019.godine.

Ono što sindikate brine je izostanak jasnih strategija za alternativne zelene tehnologije koje bi uposlile velik broj zaposlenih u rudarsko termoenergetskom sektoru RS i sigurno nećemo kao sindikat **dozvoliti bez protesta i otpora** da tako veliki broj naših kolega ostane bez radnog mesta...!!!

Uprkos spremnosti da i dalje grade termoelektrane TEKO sa kineskim projektima i finasijama, i kreditima EBRD, EBI, ..., vlasti Republike Srbije kažu da su opredeljene za proces dekarbonizacije. Pre nekoliko meseci u NSRS usvojen je Zakon o obnovljivim izvorima energije.

Vlasti RS tvrde da je nemoguće doneti odluke kada je krajnji rok za gašenje termoelektrana, a kao jedan od razloga vidi i političke odnose u državi, regionu, balkanu Rusko Ukrajinskom ratu i dr. covid epidemiji i sl....

U think thank organizaciji "Reset" kažu da je u RS, BiH i CG gore od Ukrajine i Moldavije i nekih zemalja koje su kasnije ušle u Energetsku zajednicu, kao i da nisu ispunjeni paketi uslova koje je postavila Energetska zajednica.

„Dva faktora igraju ulogu – jedan je što vlast uopšte ne shvata ovo o čemu pričamo, a to je treća industrijska revolucija i drugi problem je što oni ne vide tranziciju kao šansu. Oni vide tranziciju kao pretnju. Oni postavljaju pitanje šta ćemo sa 25.000 rudara, a to ne bi trebalo da bude pitanje, pitanje je kako ćemo napraviti 90.000 novih radnih mjesta, pa će se naći mjesta za 25.000 rudara“, smatraju sindikati.

Sindikati smatraju da je višestruka korist u energetske tranziciji, a da je u RS ekonomsko isplativ potencijal kada je riječ o energiji Sunca i vetra i hidro potencijala i da je energija procenjena od tih izvora dva puta veća od svih potreba stanovništva, te da bi se na taj način u potpunosti mogle eliminisati i termo i hidroelektrane i značajno zaraditi od prodaje el.energije u regionu i EU.

Sindikati smatraju dalje, da je glavni problem u tome što nosioci tranzicije ne mogu biti državne elektroprivrede, jer je reč o preduzećima koja su pod direktnom kontrolom političkih činioaca.

„Vreme ide. Svi drugi rade, zatvaraju, prave vetroelektrane, solarne elektrane, menjaju sistem kompletan, a naši političari samo odgađaju, vodeći se manтром da se to ne radi za vrijeme njihovog mandata. Od svih zemalja Balkana samo je Zapadna Makedonija bila vrlo precizna kad zatvara termoelektrane“.

Iz Centra za zaštitu životne sredine (CZŽS) apelovali su više puta da se smanji emisija štetnih gasova. U istraživanju koje su sproveli navode da su termoelektrane na zapadnom Balkanu samo tokom 2020. godine emisija sumpor-dioksida bila 2,5 puta veća od ukupne emisije svih termoelektrana u EU.

RS, BiH, CG, ... su godinama među prvim zemljama Zapadnog Balkana kada je reč o kršenju graničnih vrednosti emisija štetnih polutanata, posebno energetske postrojenja. Na žalost, još uvek smo među zadnjim zemljama koje će se deklarirati i opredeliti za dekarbonizaciju“, smatraju sindikati, kao i iz centra Agencije ZŽS-a.

Sindikati smatraju da je ohrabrujuće donošenje Zakona o obnovljivim izvorima, te da mogu dati podsticaj investitorima i privrednicima, posebno u doba energetske krize, kroz podsticaje fondova EU. Na primer Rumunija je dobila 2.000 milijardi za gašenje svojih rudnika i Termoelektrana bespovratno iz fondova EU, tako da je realno da i nase države zapadnog balkana dobiju bespovratna sredstva EU za alternativne zelene tehnologije i zapošljavanje one radne snage iz Termoenergetskog sektora, a koja bi kroz dualno vaspitanje mogla da postane zaposlena u zelenom sektoru za proizvodnju električne enrgije. Naravno, tu su i poslovi iz reciklacionog sektora koji se odnosi na otpad....i recikliranje istog u energiju.

„Svedoci smo da su subvencije do sada bile netransparentne - skrivene i dodeljivane uglavnom energetskom lobij iz kruga interesne partijske dvojke na vlasti, posebno fosilnom lobiju. Nadamo se, svakako, da će doći dekarbonizacija i u našem podneblju. Pitanje je vremena kada će prestati da bude isplativa proizvodnja

energije iz fosilnih goriva i to je sad pitanje ekonomije“, zbog uvođenja taksi kao naknade koja bi odvratila one države koje ostaju na prljavoj fosilnoj energetske strategiji.

Početak novembra 2021. godine u Glazgovu (Ujedinjeno Kraljevstvo) je održana Konferencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama, gde su predstavnici svih 197 zemalja sklopile klimatski pakt. Među potpisnicima su i predstavnici zemalja Zapadnog Balkana.

U sporazumu se ističe “zabrinutost” zbog globalnog zagrevanja koje planeta već doživljava, dok naučnici i eko-aktivisti širom sveta upozoravaju da su razlog tome emisije usled sagorevanja fosilnih goriva poput uglja, nafte i gasa. Pariskim sporazumom iz 2015. godine, koji je prvi prepoznao opasnost od klimatskih promena, zahteva se da države unesu izmene u svoje zakone i poslovanje kako bi se globalno zagrevanje održalo „daleko ispod“ dva stepena celzijusa – i da pokušaju da ostanu na 1,5 stepen – kako bi sprečili klimatsku katastrofu. Cilj je da se nastavi sa smanjenjem emisija dok se njihova neto vrijednost ne obori na nulu do 2050. godine.

Sa druge strane, zemlje Zapadnog Balkana su potpisale i Sofijsku deklaraciju, to jeste “Zelenu agendu”, koja predstavlja obavezu da pratimo evropske politike u ambicijama u vezi sa klimatskim promenama.

Zemlje regiona preuzele su obavezu sprovođenja mera u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, između ostalog, podsticanje **uvođenja ili plaćanja takse na emisije ugljen-dioksida, kao i postepeno ukidanje subvencija za uglj.**

Zastupanja radnika u Državnom i javnom sektoru nije dovoljno, a posebno nije prisutno u realnom sektoru npr kao što su **saveti zaposlenih i sindikati**. Na primer, u Nemačkoj ovaj problem nije toliko prisutan pošto **saveti zaposlenih funkcionišu na nivou preduzeća, dok sindikati sklapaju kolektivne ugovore i pregovaraju** sa poslodavcima na granskom i nacionalnom nivou i naravno participiraju delu koji se odnosi na decarbonizaciju i digitalizaciju i pronalaženje alternativnih zelenih tehnologija koje bi uposlile visak zaposlenih I sektora termoelektričnih proizvođača el.energije.

Naime, u RS ne postoje formirani Saveti zaposlenih, tako da zaposleni zastupaju sindikat koji su kompanijama prisutni kao pravna lica i po zakonu poslodavac je iste dužan da informise i konsultuje, u skladu sa Zakonom o radu član 206 do 218...., ali nažalost realno, vrlo slabo ide to konsultovanje i informisanje, a participiranje u realnom sektoru nikako!!!

U ovu svrhu, na regionalnom nivou, potrebno je sprovođenje, tematskih projekata u smislu podizanja svesti zaposlenih kao i socijalnih partnera države i poslodavaca na temu dekarbonizacije i digitalizacije, **sa akcentom na potrebu izmene zakona o privrednim društvima u R.Srbiji, koji od 2012.godine isključuje predstavnike zaposlenih u organima upravljanja preduzeća u realnom sektoru, što ne važi i za Javni sektor pod upravom držav, pokrajine i lokalne uprave kao osnivača tih preduzeća.**

Naime, ZAKON O JAVNIM PREDUZEĆIMA ("Sl. glasnik RS", br. 15/2016 i 88/2019), u članu 17. pravno normira obavezu preduzeća u državnom, pokrajinskom, lokalnom ili dr.obliku javnog vlasništva preduzeća, **obavezu tih preduzeća je da u organima upravljanja tih preduzeća budu predstavnici zaposlenih,** član 17,18,19.20 zakona, po kome **Nadzorni odbor, direktor i izvršni direktor ne mogu predlagati predstavnika zaposlenih u nadzornom odboru.** Na žalost ova norma se vrlo često izigrava – zloupotrebljava, od strane poslodavaca tako da na indirektan način oni, tj. poslodavci postavljaju

svoje poslušnike koji u krajnjem slučaju ne zastupaju interese zaposlenih, a formalno prano i imperativno bi trebali da zastupaju interese zaposlenih tj.radništva,samim time izostaj glas predstavnika zyposlenih u ozbiljnim temama kao što su dekarbonizacija I digitalizacija I dr....

Trenutno Republika Srbija, a po našim saznanjima nijedna od država kandidata EU, ne poseduje pravni okvir o učešću zaposlenih u preduzećima, što otežava aktivno učesšće u sprovođenju **projekta GTC** koji se odnosi na **dekarbonizaciju i digitalizaciju**. **Ali je bitno I to da u svim preduzećima tj društvima postoje dobro organizovani sindikati i to na svim nivoima – na nivou preduzeća, kao i na granskom i nacionalnom nivou.**

**GROWTH THROUGH
TRANSFORMATIONAL CHANGES**

in the industrial sector influenced by the EU Green Deal and digitalization and
proactive participation of workers in restructuring the changing working environment

- this copy is free -

Funded by the European Union. The opinions and positions expressed in this text are solely those of the author and do not necessarily reflect the views of the European Union or the European Commission. The European Union and the funding body cannot be held responsible for them.

Co-funded by
the European Union